

การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการขยะใน
สถานการณ์การระบาดโควิด 19

Integrating Buddhist Concepts for Waste Management in the
COVID-19 Pandemic Situation

พระปลัดระพิน พุทธสาโร Phrapalad Raphin Buddhiso (Duangloi)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Email raphind@yahoo.co

บทคัดย่อ

แนวคิดทางพระพุทธศาสนากับการจัดการขยะภายหลังสถานการณ์โควิด 19 ใช้การศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย เขียนเป็นบทความ

ผลการศึกษาพบว่าหลังโควิด 19 ปัญหาเรื่องขยะ และการจัดการขยะจากการบริโภคจะเป็นปัญหาอีกกรณีหนึ่งจากมาตรการการกักตัว การสั่งอาหารในระบบออนไลน์ และขยะทางการแพทย์ทั้งจากหน้ากากอนามัยอื่น ๆ จะเพิ่มสูงขึ้น ภาครัฐจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับการณรงค์ส่งเสริม มาตรการจัดการเก็บอย่างเป็นระบบ ในทางพระพุทธศาสนามีแนวคิดในเรื่องการสร้างจิตสำนึกผ่านศีล วินัย เช่น ความมีวินัยทางสังคม ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และจิตอาสา ในการแยกขยะ บริหารจัดการขยะพิษ ขยะทางการแพทย์ ให้เป็นสัดส่วน ที่ตามทีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้คำแนะนำ โดยแนวคิดทางพระพุทธศาสนา จะเป็นส่วนเสริมมาตรการและวิธีการภายใต้กรอบของการกระตุ้นให้มีจิตสำนึกให้เห็นโทษของขยะ และเห็นประโยชน์ของส่วนรวมด้วยการบริหารจัดการขยะในบ้านของตัวเอง มีวินัยในตนเอง เห็นประโยชน์ของสังคมโดยรวม รับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกจากการแก้ปัญหาขยะที่กำลังเกิดขึ้นเกิดขึ้นหลังโควิด 19

คำสำคัญ : การบูรณาการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา,การจัดการขยะ,การระบาดโควิด 19

Abstract:

Buddhist concepts and waste management after the COVID 19 situation are based on studies from documents and research. Write an article

The study found that after COVID 19, the problem of waste. And the management of consumption waste will be another case of detention measures. Ordering food online And medical waste from other masks will rise. The public sector must pay more attention to the promotion Systematic storage management measures In Buddhism, there is a concept of raising

consciousness through discipline such as social discipline. Corporate responsibility and volunteerism in waste separation, toxic waste management Medical waste to be proportionate Discard as advised by the relevant authorities. By the concept of Buddhism It will be an extension of measures and methods within the framework of encouraging a conscience to see the harm of garbage. And see the benefits of the public by managing the waste in their own home Self-discipline See the benefits of society as a whole Social responsibility And environment For the benefit of coexistence as a result of tackling waste that is emerging after COVID 19.

Keywords: Integration of Buddhist concepts, Waste management, COVID-19 outbreak

บทนำ

บทความนี้เกิดจากการที่ผู้เขียนเป็นผู้ที่ต้องสวมหน้ากากอนามัยทุกวัน และเปลี่ยนทุกวัน ๆ อย่างน้อย 1-2 ชิ้นต่อวัน แต่ก็ได้แต่แขวนแยกสัดส่วนไว้แล้ว ก็ยังไม่ได้ใช้ในห้องตัวเอง ซึ่งนับเป็นจำนวนชิ้นและจำนวนวันแล้ว ก็ไม่น้อยนับแต่มีนาคม 2563 จนกระทั่งปัจจุบันเป็นเวลากว่า 1 ขวบปี จึงคิดต่อไปว่า กรณีง่าย ๆ ถ้าคนไทยทั้งประเทศก็คงมีพฤติกรรมที่ไม่แตกต่างกัน รวมทั้งประชาคมโลก จึงคิดเล่น ๆ ก่อนที่จะเขียนบทความว่าขยะที่เรียกว่าหน้ากากคงเยอะเต็มประเทศกระมัง จึงได้ทดลองสำรวจข้อมูล พบข้อมูลน่าสนใจหลายประการเกี่ยวกับขยะและการจัดการขยะ อาทิ (ก) จำนวนขยะที่เพิ่มขึ้นด้วยพฤติกรรมกรบิโรค จากการปิดประเทศ Lock Down การ WFH (Work from Home) ซึ่งมีผลต่อการหยุดการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส แต่อีกนัยหนึ่ง ก็ได้ทำให้เกิดพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ภาพรวมของสังคมหยุดการเคลื่อนไหว คนจำนวนมากต้องทำงานที่บ้าน ส่งผลให้ธุรกิจรับส่งอาหาร หรือ Food Delivery มีคนเรียกใช้บริการเพิ่มมากขึ้น ทั้งในระยะแรก และระยะที่ 2 จนกระทั่งปัจจุบัน สิ่งที่ตามมาของ Food Delivery คือ ปริมาณขยะพลาสติก เพิ่มมากขึ้นจากภาวะปกติเท่าตัว ในช่วงการล็อกดาวน์เมื่อปี 63 เพื่อ"อยู่บ้าน หยุดเชื้อ เพื่อชาติ" ศูนย์วิจัยกสิกรไทย ประเมินว่ามีการใช้ บริการแอปพลิเคชันฟู้ด เดลิเวอรี่ 66-68 ล้านครั้ง เพิ่มขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนราว 78-84% นับเป็นอัตราการใช้บริการ ที่เติบโตอย่างก้าวกระโดด ส่วนแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือ LINE MAN และ Grab Food สถิติการใช้งานเพิ่มขึ้นราว 300-400% เทียบกับช่วงก่อนโควิด ทำให้ปริมาณขยะพลาสติกแบบใช้ครั้งเดียว (single use-plastics) อาทิ แก้วน้ำ จาน ช้อน ขวดน้ำ จาตพลาสติก หลอดดูดน้ำ เพิ่มมากขึ้นอย่างพุ่งพรวดเกินกว่า 15 %

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยประเทศไทย หรือ TDRI เคยประเมินว่า 1 ยอดการสั่งอาหาร จะมีขยะพลาสติกเฉลี่ย 7 ชิ้น ประกอบด้วย กล่องอาหาร ถูใส่น้ำจิ้ม ช้อนพลาสติก ส้อมพลาสติก ถูใส่ช้อนส้อม ถู น้ำซุ๊ป และถุงพลาสติกหูหิ้วสำหรับใส่อาหารทั้งหมด ด้านสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย รายงานว่า ช่วงโควิด-19 ระบาด

ต้นปีก่อน ทำให้ปริมาณขยะพลาสติกพุ่งสูงขึ้น 15% จากเฉลี่ยวันละ 5,500 ตันต่อวัน เป็น 6,300 ตันต่อวัน ซึ่งไม่รวมถึงขยะอันตรายที่เกิดจากหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว ที่คาดว่ามียัฏธการทิ้งหน้ากากอนามัยประมาณ 1.5 – 2 ล้านชิ้นต่อวัน ซึ่งส่วนใหญ่ทิ้งปะปนรวมกับขยะมูลฝอยทั่วไป ดังนั้นจากข้อเท็จจริงและสภาพการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นจึงนำมาศึกษาสะท้อนคิดเป็นบทความเพื่อเสนอสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมเสนอแนวทางการจัดการและแก้ปัญหาผ่านแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะได้นำเสนอในภาพรวมเป็นลำดับไป

ผลกระทบจากสถานการณ์โควิดต่อขยะ

จากสถิติข้อมูลอันเป็นปรากฏการณ์ของการแพร่ระบาดของโควิด แปลว่าสถานการณ์ของโลกได้รับผลกระทบในแบบที่ใกล้เคียงกัน อันหมายถึงทุกอย่างเปลี่ยนไปไม่เหมือนเดิม ผลกระทบของโควิด-19 ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงมากมายในระดับโลก ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ การเมือง วิถีชีวิต และโดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม ทั่วโลกต่างได้รับ ผลกระทบของโควิด-19 ซึ่งบางส่วนเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและสภาพภูมิอากาศ เนื่องจากการจำกัดการเดินทาง และการชะลอตัวของระบบเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญ ทำให้คุณภาพอากาศ และคุณภาพน้ำในหลายประเทศมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ในทางกลับกัน การเพิ่มขึ้นของขยะพลาสติก โดยเฉพาะพลาสติกประเภท PPE (เช่น หน้ากากอนามัย และถุงมือยาง) ขยะติดเชื้อ และขยะอื่นๆ จากโรงพยาบาล กลับเพิ่มสูงขึ้น และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

1. ขยะติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้น เดือนกันยายน ปี 2020 วารสาร Bioresource Technology Reports (2020) รายงานว่า นับตั้งแต่การระบาดของโควิด-19 ขยะทางการแพทย์ก็เพิ่มขึ้นทั่วโลก ซึ่งเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของประชาชน เช่น ในเมืองอู่ฮั่น จุดศูนย์กลางการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เกิดขยะจากโรงพยาบาลมากกว่า 240 เมตริกตันทุกวันในช่วงของการระบาด ซึ่งคิดเป็นจำนวนที่มากกว่าช่วงเวลาปกติประมาณ 190 เมตริกตัน เช่นเดียวกับเมืองอะห์มีดาบัด ประเทศอินเดีย ปริมาณขยะจากโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นจากวันละ 500-600 กิโลกรัม เป็นวันละ 1,000 กิโลกรัม สำหรับประเทศไทย ปริมาณขยะติดเชื้อทั่วประเทศก็มีสัดส่วนสูงขึ้นเช่นกัน ข้อมูลจากกรมอนามัยเผยว่า ช่วงล็อกดาวน์ที่ผ่านมา ประเทศไทยมียัฏธการก่อขยะติดเชื้อราว 147,770 กิโลกรัมต่อวัน หรือสูงขึ้นจากช่วงเวลาปกติ 1,900 กิโลกรัม

2. การใช้อุปกรณ์เพื่อความปลอดภัยและการกำจัดอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการติดเชื้อไวรัส ปัจจุบันผู้คนกำลังใช้หน้ากากอนามัย ถุงมือยาว และอุปกรณ์ความปลอดภัยอื่น ๆ โดยขาดความรู้ในการบริหารจัดการ จัดเก็บ ตามการรายงานของ Lancet Glob Health (2020) ในเดือนตุลาคม ปี 2020 ทั้งในสหรัฐอเมริกา จีน ซึ่งจะเพิ่มปริมาณขยะทางการแพทย์จำนวนมาก ในประเทศไทย สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDRI) ชี้ว่า โควิด-19 ทำให้ประชาชนใช้หน้ากากอนามัยเพิ่มขึ้นจาก 800,000 ชิ้น เป็นราว 1,500,000 ชิ้น ต่อวัน ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจายของโรค และการสัมผัสกับไวรัสของคณงานเก็บขยะ

3. ขยะมูลฝอยของชุมชนเพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของขยะในชุมชน (ทั้งอินทรีย์และอนินทรีย์) สร้างผลกระทบต่อทางตรงและทางอ้อมต่อสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำ และดิน การแพร่ระบาดของใหญ่ที่มาพร้อมนโยบายการกักตัวที่กำหนดขึ้นในหลายประเทศ ทำให้ความต้องการซื้อสินค้าออนไลน์สำหรับการจัดส่งถึงบ้านเพิ่มขึ้น ซึ่งปริมาณขยะในครัวเรือนส่วนใหญ่เกิดจากบรรจุภัณฑ์ สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยประเทศไทย หรือ TDRI (กรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์, วิชสิณี วิบุลผลประเสริฐ, ประมณฑ์ กาญจนพิมลกุล, 2021) เคยประเมินว่า 1 ยอดการสั่งอาหาร จะมีขยะพลาสติกเฉลี่ย 7 ชิ้น ประกอบด้วย กล่องอาหาร ถุงใส่น้ำจิ้ม ซ้อนพลาสติก ส้อมพลาสติก ถุงใส่ซอส ส้อม ถุงน้ำซุ๊ป และถุงพลาสติกหิ้วสำหรับใส่อาหารทั้งหมด ด้านสถาบันสิ่งแวดล้อมไทยรายงานว่า ช่วงโควิด-19 ระบาดในรอบแรก ทำให้ปริมาณขยะพลาสติกพุ่งสูงขึ้นร้อยละ 15 จากเฉลี่ยวันละ 5,500 ตันต่อวัน เป็น 6,300 ตันต่อวัน ซึ่งไม่รวมถึงขยะอันตรายที่เกิดจากหน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว ที่คาดว่าจะมีอัตราการทิ้งหน้ากากอนามัยประมาณ 1.5 – 2 ล้านชิ้นต่อวัน (กรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์, วิชสิณี วิบุลผลประเสริฐ, 2021) ซึ่งส่วนใหญ่ทิ้งปะปนรวมกับขยะมูลฝอยทั่วไป

จากภาพรวมสะท้อนให้เห็นว่าโควิด 19 ทำให้สังคมประเทศไทยไม่เหมือนเดิมอีกแล้วทุกอย่างเปลี่ยนแปลงไป อาจใช้คำว่าไม่เหมือนเดิม ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิตและการดำเนินชีวิต กรณีประเทศไทยวัคซีน การสร้างมาตรการทางเศรษฐกิจเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ การปล่อยสินเชื่อ การสร้างมาตรการทางการเงิน จึงเป็นความจำเป็นและเร่งด่วนหลังจากสถานการณ์คลี่คลายในเร็ววัน ดังนั้นประชาชนและประชาชาติจึงต้องปรับตัวเพื่อรองรับกับความไม่เหมือนเดิมดังมีรายงานและที่ยกมา ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

ภาพที่ 1 ขยะจากอาหาร และขยะทางการแพทย์ ในสถานการณ์โควิด 19

การจัดการขยะภายใต้สถานการณ์โควิด

การบริหารจัดการเกี่ยวกับขยะมีแนวปฏิบัติที่เกี่ยวกับขยะทั้งในส่วนขยะที่มาจากด้านการแพทย์ และขยะจากการใช้สอยในครัวเรือนดังปรากฏในงานวิจัยอาทิ เรื่อง *กำจัดขยะติดเชื้อของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ* (ตามพวรรณ จงเลิศฉวนิชกุล, 2018, 17-28) วิจัยเรื่อง *การลดขยะอาหารในครัวเรือนแบบครบวงจร* (ภัทรานิษฐ์ ศรีจันทราพันธุ์, 2559, 19-36) วิจัยเรื่อง *การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ชุมชนในการจัดการขยะที่ต้นทาง* (ดิษฐพล ใจซื่อ และคณะ. (2561, 204-213) รวมทั้งแนวทางเสนอให้มีการจัดการขยะให้มีความระมัดระวังด้วยดังปรากฏในงานวิจัย *การดูแลตนเองของแรงงานเก็บขยะ* (ดิษฐพล ใจซื่อ เกษราวัลณ์ นิลวารงกูร, 2560, 37-45)

หรือการสร้างความรู้ในการบริหารจัดการขยะตั้งในงานวิจัย การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการขยะสำหรับ
ศูนย์เรียนรู้ การจัดการขยะแบบครบวงจร (นัฐพงศ์ ส่งนิยม, 2563, 506-521) ซึ่งในความหมายก็คือพูดถึงวิธีการ
จัดการที่เนื่องด้วยขยะทางการแพทย์ รวมทั้งขยะจากครัวเรือน อันหมายถึงมีการศึกษาถึงแนวทาง แต่ในการศึกษา
นี้ต้องการสะท้อนคิดในเรื่อง มีแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นส่วนสนับสนุนช่วยให้การจัดการขยะภายใต้
สถานการณ์โควิด 19 ที่จำนวนขยะเกิดขึ้นจำนวนมาก ดังนั้นจิตสำนึกและเจตนาที่ส่งผลเป็นพฤติกรรมและการ
กระทำ จะมีผลและมีส่วนสำคัญต่อการเข้าไปกำหนดหรือมีส่วนร่วมต่อการจัดการขยะอย่างเป็นระบบโดยมี
เป้าหมายเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อมและลดปริมาณขยะในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของโควิด 19 ได้

ภาพที่ 2 การใช้ภาชนะทดแทนในวิถีทางศาสนาและการสั่งอาหารเพื่อลดปริมาณขยะ

การจัดการขยะตามแนวพุทธ

เมื่อจำเพาะมาที่พระพุทธศาสนามีแนวคิดหรือหลักการอันเป็นวิธีการปฏิบัติ ที่ว่าด้วยการส่งเสริมหรือ
สร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นแก่คนและพลเมืองในสังคม ซึ่งในพระพุทธศาสนามีแนวคิดที่ว่าด้วยการบริหารสิ่งใช้เพื่อ
ประโยชน์ของการอยู่ร่วมกัน อันหมายถึง สิ่งแวดล้อมและการจัดการขยะ ดังปรากฏในวินัยปิฎก (1) ห้ามถ่ม
น้ำลายบนทางเท้า (2) ห้ามทิ้งเศษอาหารลงในแหล่งน้ำ (3) ไม่เทน้ำล้างบาตรที่มีเศษอาหารลงบนต้นไม้ (4) ไม่ถ่าย
อุจจาระปัสสาวะ ลงในแหล่งน้ำ ฯลฯ ทั้งหมดเป็นแนวทางหรือวัตรปฏิบัติที่ปรากฏเป็นวินัยพระในพระพุทธศาสนา
ซึ่งแนวทางหรือมาตรการดังกล่าวนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการบริหารจัดการขยะในสถานการณ์โควิด 19 ได้ โดยหัวใจ
สำคัญของแนวคิดดังกล่าว คือ จิตสำนึก หรือความรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ในสถานการณ์ปัจจุบันคณะ
สงฆ์ที่มีประชากรกว่า 2.5 แสนรูป ได้เข้ามามีกิจกรรมรณรงค์ผ่านกิจกรรมหมู่บ้านศีล 5 ที่ขับเคลื่อนโดยคณะสงฆ์
มหาเถรสมาคมได้ส่งเสริมขับเคลื่อน ผ่านวัดทั่วประเทศกว่า 4 หมื่นวัด ที่ตั้งอยู่ในชุมชนกว่า 4 หมื่นชุมชนทั่ว
ประเทศ ผ่านการรณรงค์ส่งเสริมผ่านการเทศน์ และรณรงค์ซ้ำ ในการสื่อสารกับชาวพุทธ ในการลดปริมาณขยะที่
เกี่ยวกับอาหาร เช่น การใช้ปันโต เพื่อลดปริมาณขยะ การลดปริมาณขยะในครัวเรือน และในที่สาธารณะ เมื่อใน
สถานการณ์โควิด 19 แพร่ระบาด ขยะจากหน้ากากอนามัย และขยะทางการแพทย์ ได้เพิ่มขึ้น วัดและหลักการ
ในทางพระพุทธศาสนาได้มีส่วนร่วมต่อการรณรงค์ส่งเสริมผ่านจิตสำนึกและเจตนารมณ์ด้วย ซึ่งจำแนกได้ คือ

ภาพที่ 3 การใช้ภาชนะทดแทนในวิถีทางศาสนาและการสั่งอาหารเพื่อลดปริมาณขยะ
(ภาพ : วัดปากน้ำละแม จ.ชุมพร,9 กรกฎาคม 2564)

1.ความมีวินัยทางสังคม คือ พระพุทธศาสนาสอน เรื่องศีล ดั่งนั้นศีล เป็นจิตสำนึกขั้นพื้นฐานที่จะให้พลเมืองไทย ได้เห็นความสำคัญของการรักษาสิ่งแวดล้อม และการจัดการขยะ อย่างเป็นระบบภายใต้กรอบของความเป็นได้ กระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบและเห็นความสำคัญของขยะอย่างเป็นระบบ หมายถึง ในสถานการณ์ของการสั่งอาหาร เมื่อเราจะต้องเห็นผลกระทบ การสั่งอาหาร แต่เราเห็นว่าถ้าย จาน ซ้อน หลอดดูด ไม่ได้มีความจำเป็น เราอาจสั่งไม่รับ กรณีที่อาหารเหล่านั้นเรารับประทานที่บ้าน ซึ่งมีช้อน จาน ซ่อมอยู่แล้ว เป็นต้น ซึ่งแนวคิดนี้ด้วยการสะท้อนการมีวินัยทางสังคม การจัดการแยกขยะ หรือบริหารขยะตั้งแต่ต้นทาง โดยการทำให้ขยะให้ชัดเจนว่าอันไหนเป็นขยะจากครัวเรือน เศษอาหาร อะไรเป็นพลาสติกที่สามารถนำกลับมาใช้ได้ และอันใดเป็นขยะที่เนื่องด้วยขยะทางการแพทย์ ที่จำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 4 การใช้ภาชนะทดแทนในวิถีและกิจกรรมทางศาสนาเพื่อลดปริมาณขยะของวัดและพระสงฆ์ในประเทศไทย
(ภาพวัดวังจิก อ.โพธิ์ประทับช้าง จ.พิจิตร,9 กรกฎาคม 2564)

ภาพที่ 5 การใช้ยังคงใช้ภาษาขนานในวิถีและกิจกรรมทางศาสนาเพื่อลดปริมาณขยะของวัดและพระสงฆ์ในประเทศไทย
(ภาพวัดบางนมโค จ.พระนครศรีอยุธยาและ วัดป่าญาณวิสุทธาวาส จ.ปราจีนบุรี
โดยพระครูสุทิวรญาณ, 13 กรกฎาคม 2564)

2.จิตอาสารับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม คือ มองว่าส่วนรวมเป็นหัวใจสำคัญที่เราจะต้องช่วยเหลือ หรือให้ความช่วยเหลือ เพื่อดำเนินการให้ขยะไม่เป็นภาระ หรือเป็นปัญหาต่อสังคมในองค์กรรวม จึงต้องเริ่มตั้งแต่ภายในบ้านของตัวเอง ตั้งแต่ลดการผลิตขยะแม้ในสถานการณ์ที่โควิด จะต้องบริโภคมามาก มีการนำขยะเหล่านั้นมาเพื่อใช้ซ้ำ เช่นถุงพลาสติก หรือขวดน้ำ กรณีที่เป็นขยะทางการแพทย์ ซึ่งหมายถึง หน้ากากอนามัย ที่ใช้ครั้งเดียวแล้วทิ้ง ก็ต้องมีการบริหารจัดการเก็บอย่างเป็นระบบ เพื่อป้องกันเชื้อ หรือป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้ออันไม่พึงปรารถนา เป็นต้น

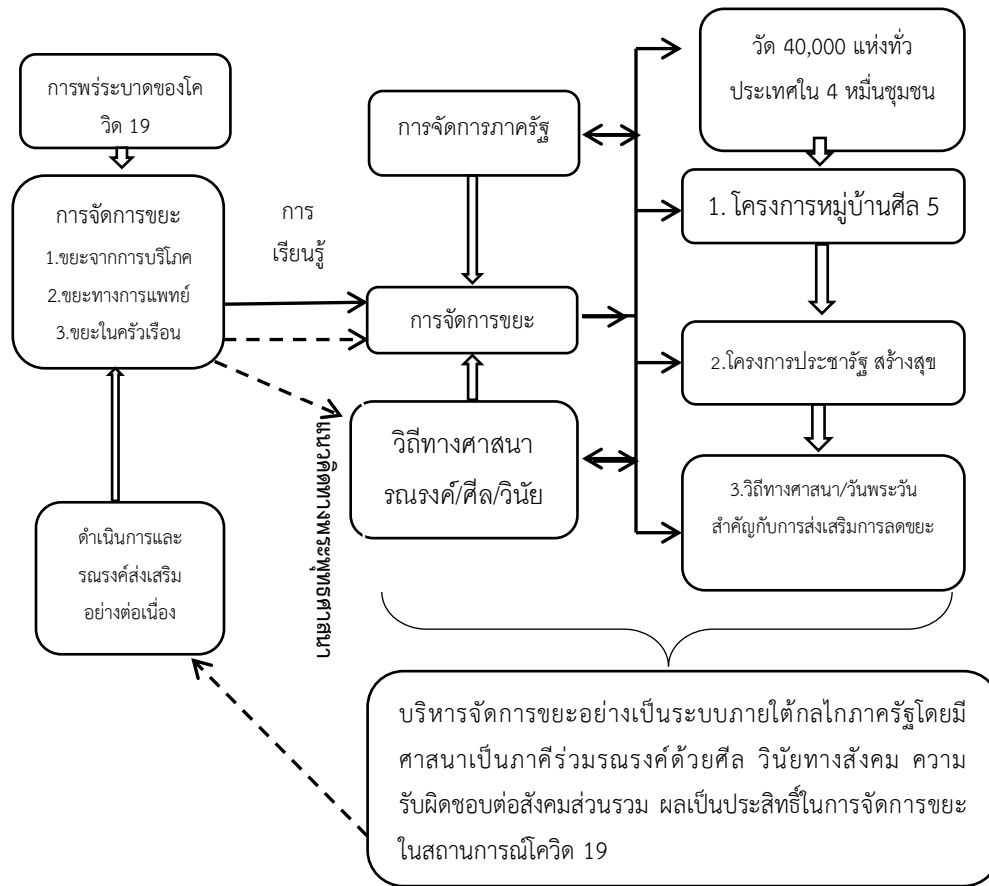

ภาพที่ 6 การคัดแยกขยะก่อนจัดทิ้งอย่างเป็นระบบ ภายใต้กรอบของศีล วินัย และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมของวัดที่ร่วมโครงการในประเทศไทย

3.การมีศีลธรรมตามหลักศาสนา หมายถึง ศาสนาสอนให้มีสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม รวมไปถึงการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึก และความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมภายใต้กรอบ ของความเป็นได้ กระตุ้นส่งเสริมและเห็นความสำคัญดังกล่าว โดยในประเทศไทยคณะสงฆ์และรัฐได้มีนโยบายขับเคลื่อนมิติทางศาสนาผ่านโครงการหมู่บ้านศีล 5 ที่เน้นขับเคลื่อนสังคมผ่านแนวคิดของศีลในทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมอาชีพ รายได้ และการอยู่ในกรอบของวินัยทางสังคม (2) โครงการพระราชรัฐสร้างสุข ซึ่งเป็นโครงการที่เนื่องต่อจากโครงการแรก โดย

ใช้วัดที่มีอยู่กว่า 4 หมื่นวัดทั่วประเทศ ครอบคลุมชุมชนกว่า 4 หมื่นชุมชน ได้เป็นกลไกขับเคลื่อนวิถีทางศาสนา เป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันเน้นความสามัคคีในชุมชนและคุณภาพชีวิต (3) แนวทางวิถีศาสนาในฐานะเป็นกลไกขับเคลื่อนแนวทางศาสนา ซึ่งจากจุดแข็งนี้หากนำมาปรับเป็นวิธีการรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนร่วมมือกันของชุมชน จะทำให้เกิดพลังประชาชนต่อการบริหารจัดการขยะทั้งขยะในครัวเรือน ขยะฟุ่มเฟือยในสถานการณ์โควิด และขยะทางการแพทย์ โดยขยะครัวเรือนมีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่องปลอดภัย การแยกขยะ การไม่รับของเป็นส่วนเกิน เช่น สั่งอาหารแต่หลอดพลาสติก จานช้อม พลาสติก ที่มาพร้อมกับอาหาร ให้สั่งทางร้านว่าลด หรือรับ ซึ่งจะทำให้เป็นส่วนหนึ่งของการลดขยะและการจัดการขยะ ในส่วนของขยะทางการแพทย์ อันจะส่งผลต่อการติดเชื้อได้ ให้มีการคัดแยก จัดเก็บและแพ็คแยกส่วนอย่างเป็นระบบเพื่อป้องกันการกระจายตัวของเชื้อโรค เป็นต้น

ทั้งหมดเป็นเรื่องของจิตใจ หรือการพัฒนาฐานรากภายใต้กรอบของจิตจริยธรรม ที่จะต้องรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนรวม และในเวลาเดียวกันเป็นเรื่องของจิตจริยธรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการและการรับผิดชอบร่วมกัน นอกจากนี้แนวคิดทางพระพุทธศาสนาไม่ได้มองขยะ แต่มองขยะในคนดังมีพุทธพจน์ว่า “...ชนเหล่าใดเหล่าหนึ่งผู้ไม่สำรวมในกามทั้งหลาย ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เคารพธรรม ถึงอคติ เพราะฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภัยาคติ บุคคลเช่นนี้ เราเรียกว่าผู้เป็นขยะในบริษัท สมณะผู้รู้กล่าวไว้แล้วอย่างนี้แล...” (ขุ.ธ. (ไทย) 21/20/32) ในความหมายคือ จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อเคารพธรรม ปฏิบัติตนตามแนวปฏิบัติของความเป็นชาวพุทธ จึงจะได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธ ถ้าปฏิบัติตรงข้ามจึงจะเป็นสิ่งปฏิภูลหรือส่วนเกินในนามของพุทธบริษัท แนวคิดทางพระพุทธศาสนามีหลักคิด เพื่อส่วนรวม คือการบำเพ็ญประโยชน์ มีหลักปฏิบัติตามวินัยศีล เป็นเครื่องกำกับ และในเวลาเดียวกันชาวพุทธ จะต้องเป็นผู้ปฏิบัติตามด้วยความเคารพ รวมทั้งคณะสงฆ์และรัฐในปัจจุบันมีโครงการ (1) หมู่บ้านศีล 5 ที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีศีลตามหลักศาสนา เช่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีวินัยทางสังคม และห่างไกลจากยาเสพติด รวมทั้งมีสามัคคีในชุมชน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้น ที่สะท้อนถึงบทบาทพระสงฆ์กับสังคมในหลาย ๆ จังหวัดเช่นพระนครศรีอยุธยา (Phrapalad Raphin Buddhiso et al.,2021) และสมุทรสงคราม (Phrapalad Raphin Buddhiso et al. (2020) เป็นต้น (2) โครงการประชารัฐสร้างสุข ที่ขับเคลื่อนโดยภาครัฐและส่วนงานที่เกี่ยวข้อง ที่เข้าไปส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนในด้านอาชีพ รายได้ และคุณภาพชีวิต เช่น การทำตลาดชุมชน ตลาดในวัด เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตและรายได้ให้กับประชาชนในระดับฐานราก เป็นต้น (3) วิถีทางศาสนาว่าด้วยเรื่องวิถีทางศาสนาในทุกวันพระ วันสำคัญทางศาสนา และกิจกรรมในวัด โดยมีเป้าหมายเป็นกิจกรรมที่เข้าไปรณรงค์ส่งเสริมให้คนปฏิบัติตามหลักศาสนาและหลักภาวาได้ด้วยเช่นกัน ซึ่งแนวทางดังกล่าวสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้อันมีผลต่อการรณรงค์ส่งเสริมลดปริมาณขยะผ่านการนำกลับมาใช้ การไม่ใช้ขยะพลาสติก และการจัดการขยะทางการแพทย์ โดยเฉพาะหน้ากากในทุกครัวเรือนให้ถูกต้องและเหมาะสมได้คือ

ภาพ 6 กลไกการจัดการขยะที่ผสมผสานหลักพุทธศาสนา องค์กรศาสนาและภาครัฐอันจะพึงเกิดขึ้นในประเทศไทย

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า รัฐใช้กลไกทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะร่วมกับวัดคณะสงฆ์และชาวพุทธ ทั้งในส่วนขยะที่เกิดจากการบริโภค และขยะทางการแพทย์ อันหมายถึงหน้ากากอนามัย ด้วยคุณสมบัติของวัดกระจายอยู่ในชุมชนเกินกว่า 4 หมื่นวัด 4 หมื่นชุมชนของประเทศไทยในองค์กรวม (สถิติข้อมูลประเทศไทยมีจังหวัด มี 76 จังหวัด จำนวนอำเภอ มี 878 อำเภอจำนวนตำบล 7,255 ตำบล จำนวนหมู่บ้าน 75,032 หมู่บ้าน จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร มีจำนวน 66,186,727 คน เป็นชาย 32,375,532 คน และเป็นหญิง 33,811,195 คน : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) การใช้แนวคิดเรื่อง จิตอาสา ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม และธรรมรงค์ผ่านวัดเพื่อส่งต่อให้ชุมชน และใช้วิถีโครงการที่วัดและรัฐร่วมกันดำเนินการอันประกอบด้วย (1) โครงการหมู่บ้านศีล 5 ที่ใช้ศีลเป็นกลไกธรรมรงค์ส่งเสริมให้คนปฏิบัติมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้คนสามัคคีมีวินัยทางสังคม ด้วยสถานการณ์โควิด ก็มีการแทรกสอดเกี่ยวกับการจัดการขยะเพื่อลดปริมาณขยะ เป็นต้น (2) โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ซึ่งเป็นโครงการที่สนับสนุนโดยรัฐ เพื่อให้วัดและพระสงฆ์ได้ทำงานเพื่อสังคมและ

ส่วนรวมได้ โดยมีภาวะร่วมคือการรณรงค์เกี่ยวกับการจัดการขยะจากสถานการณ์โควิด และขยะทางการแพทย์ จะทำให้มีการบริหารและจัดเก็บอย่างเป็นระบบด้วยเช่นกัน

บทสรุป

การจัดการขยะในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 เป็นสิ่งที่จะต้องตระหนัก ถึงผลกระทบจากการเพิ่มขึ้นของขยะอย่างไม่ปกติ ภายใต้สถานการณ์ที่ไม่ปกติ ของสถานการณ์โควิด โดยเฉพาะขยะจากการบริโภค และขยะทางการแพทย์ที่หมายถึงหน้ากากอนามัย ทำให้ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐ ศาสนา วัด พระสงฆ์ และประชาชน จะต้องตระหนักและให้ความสำคัญร่วมกัน ที่จะรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนสู่การลดปริมาณขยะในทุกรูปแบบ การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ ทั้งในส่วนรัฐที่จะต้องกำหนดนโยบาย มาตรการที่ชัดเจนเพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ในส่วนขององค์กรทางศาสนาซึ่งอยู่ในทุกภาคส่วนของประชาชนได้เน้นย้ำ ส่งเสริมให้เกิดการบำเพ็ญประโยชน์ให้ตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อการบริหารจัดการขยะ รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดผลในทางปฏิบัติผ่านโครงการหมู่บ้านศีล 5 โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข และวัดทั่วประเทศ 4 หมื่นกว่าวัด ที่กระจายตัวอยู่ในชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศได้เป็นกลไกรณรงค์ส่งเสริมภายใต้วิถีทางศาสนา และแนวคิดทางศาสนาทั้งจิตอาสา เสียสละ บำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคมส่วนรวมด้วยการร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารจัดการขยะ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งในการช่วยลดปริมาณขยะที่เกิดจากสถานการณ์โควิด 19 ที่กำลังเกิดขึ้นและยังไม่บทสรุปอยู่ในปัจจุบันได้

เอกสารอ้างอิง

กรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์, วิชสิณี วิบูลผลประเสริฐ. (2021) ฮาวทูทิ้ง: ทิ้งหน้ากากอนามัยอย่างไรให้ปลอดภัยกับสังคมและสิ่งแวดล้อม. Bangkok : Thailand Development Research Institute (TDRI).

<https://tdri.or.th/2020/04/how-to-dispose-of-used-face-mask/>

นัฐพงศ์ ส่งเนียม. (2563). การพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการขยะสำหรับศูนย์เรียนรู้ การจัดการขยะแบบครบวงจร.วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. 12 (3), 506-521.

ตามพวรรณ จงเลิศฉวนิชกุล. (2018). กำจัดขยะติดเชื้อของโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ.วารสารโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ. 3 (1),17-28

ดิษฐพล ใจชื่อ และคณะ. (2561). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ชุมชนในการจัดการขยะที่ต้นทาง.วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ. 36 (4), 204-213.

ดิษฐพล ใจชื่อ เกษราวัลณ์ นิลรวงกูร. (2560). การดูแลตนเองของแรงงานเก็บขยะ.วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ.วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ. 35 (1),37-45.

ภัทรานิษฐ์ ศรีจันทราพันธ์ . (2559).การลดขยะอาหารในครัวเรือนแบบครบวงจร. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร. 36(3) : 19-36.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/01.aspx>

Phrapalad Raphin Buddhisaro et al. (2021). Impact on Temple Missions and Roles in the COVID-19 Situation: A Case Study of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. *Psychology And Education* .58 (1),1572-1577. <https://doi.org/10.17762/pae.v58i1.948>

Phrapalad Raphin Buddhisaro et al. (2020). The Role of Monks in Public Welfare under the Pandemic of Covid 19 Virus : A Case Study of Luang Por Daeng Nanthiyo's Role, Intharam Monastery, Samut Songkhram Province. *Journal of MCU Social Science Review* 9 (3),289-304.

Bioresource Technology Reports.retired June 2021, From <https://www.sciencedirect.com/journal/bioresource-technology-reports>.

Lancet Glob Health. retired June 2021, From <https://www.thelancet.com/journals/langlo/home>